

29) Kér je škodljivo drevésa beliti, jim kožo nacenjati, jih vertati ali narézati in kakor pravijo, poskusiti, ako bodo za škodle, hlode, ali kóle dobre, tako tudi pastirji drevésam kožo olupijo in kozule za jagode iz nje delajo, s tem se veliko drevés zatare, de vsahnejo; zatorej tudi še prepoved oponovimo, drevésa vertati ali beliti zunej tistih, ki jih mislijo posékati, in naj skerbé tiste izvéditi, kateri drevésa vertajo, lupijo ali narezavajo, in naj jih za to škodo z vso ojstrostjo štrafajo.

Sosebno naj pa glédajo na jagodobravce in naj jim ne le samo šrangarji, gojzdarji in gojzdni gospodarji njih koše in košarne ogledávajo, in če kozule ali kaj druge posode iz drevesne kože najdejo, naj jim jih z jagodami vred odvzamejo.

Če pa vender le kateri s tako posodo v mesto ali v predmestje zaleze, naj mu jo z jagodami vred mestni služabnik ali čuvaj vzame.

30) Tudi je drevésam škodljivo smolo izrezovati, kakor tudi travo ali resjé kositi in s železnimi grabljami grabiti, kakor tudi laze narejati; vse to je sicer drévju škodljivo, pa se vender zavolj potrebe ne more čisto prepovedati; zato se tedej le v tistim kraji, kjer ravno sékajo, ali pa z vedezam gojzdniga gospodarja v nar dalnjim kraji gojzda to délo dopusti, kositi pa v gojzdu in s železnimi grabljami grabiti zunej resjá je zanaprej terdo in pod štrafingo eniga zlata prepovedano, in kdor taciga zatoži, dobi tisti v kazen plačani zlat, v dervoséku je pa to zadnjič imenovano délo dopušeno.

31. Kjer sékajo se ravno ne prepové mlade búkve izkopavati, de jih drugej po redu zasadé, pa je per tem vender tréba skerb iméti, de jih preveč ne vzamejo in de jih le ondi dajo kopati, kjer je nar menj škode, kjer se koreníne družih okoli stoječih drevés ne oškodovajo, ktere bi sicer vsahnile.

Kér se iz murb ravno tako kakor iz bukev dervored ali špalir da zasaditi, naj tedej raji murbe, kjer je mogoče sadé.

(Dalje sledí.)

Kakó se kolere ogibati, in kakó takrat živeti, de bo práv.

Kolera se od dné do dné bolj razširja in se že tudi v slovenske kraje pomikuje. Treba je tedej, de se te ptuje gostinje, ki nas je že enkrat obiskala, zdej ko vdrugič pride, ne vstrašimo. De se je pa ne vstrašimo, je treba, de nas pazljive najde, ne pa de nas nemarne zaleze.

Kolera je kuga, in po kužni šegi se je pritêpla k nam iz Azije; zato se aziatska kolera imenuje v razloček tiste kolere, ktera je, dokler svet stoji, tudi pri nas domača in se vsako léto poleti sêmtertjê prikaže.

Aziatska kolera pa je čudna bolezin; dostikrat se očitno kaže, de jo zdravi človek od bolniga naléze, — večidel pa ni takó, in skušnje kažejo, de duhovni, zdravniki in strežniki bolnikov, ki so imeli vedno z bolniki opraviti, je niso nalézli. Ta poterjena skušnja nam zamore biti močna tolažba, se kolere ne preveč bati.

Ko se je na Dunaji létas kolera zopet prikazala, je oznanila zdravniška komisija poglavitne vodíla: kako se je ob času kolere ravnati; — ta poduk je unidan poslovenil „Pravi Slovenec“, po katerim ga večidel tudi svojim bravam na znanje damo ter prosimo, de bi ga bravei krog in krog razglasili. Takóle se glási práv po domače:

Kolera se je, desiravno ne sploh, vunder tú in tam začela pokazovati. Čeravno se mora ta pričetek žalostna prikazen imenovati, je vunder velika tolažba v tem, de je z veliko previdnostjo vunder večidel mogoče, se hudih nasledkov te bolezní obvarovati.

Kolera namreč ima lastnost, de se začne skorej vselej s tem, de začne človeka po malim na drisko gnati. To gnanje na mehko terpi dostikrat več dní. Bolehni človek se pritem, razun de se enmalo slabejiga čuti, navadno dobro ima, jed mu diši in svoje dela opravlja. Naglama pa gnanje na drisko, ktera se dostikrat še ne porajta ne, hujši postane, dostikrat brez posebniga vzroka, dostikrat pa zavoljo jedí, prehlajenja, dušnih pregibov, strahú, jeze ali žalosti, posebno pa po vžitji pijač in zdraví, ktere kri razgrejejo, postavim po vžitji zavretiga, kuhaniga vina, črniga kafe-ta, ruma, žganja, pôpra, sladke skorjé ali cimeta, Hofmanovih kapljic i. t. d., in driska se preverže v pravo kolero, ktera potem bolnika v nekterih urah v narveči smertno nevarnost pripravi, kateri ga dostikrat nar imenitniši pomoč zdravnikova ne more oteti.

Skušnja je na Dunaji tudi pokazala, de se je kolera večidel iz prejšnje zanemarjene ali slabo ozdravljane driske začela.

Posebno pride tedaj na to, to o začetku malo porajtano drisko ustaviti, ktero se mora o začénjanju ali že v popolnim nastopu kakor prvi začetek kolere misliti. Tako je mogoče vbrani, de se bolezin do vikši in življenju nevarne stopnje ne razsnuje. Gotovo je pa, de zdravniška umetnost večidel to drisko ustaviti, in torej kolero o njenim prvím začetku v okom priti zamore.

Iz tega se dajo naslednji imenitni in tudi tolažijoči uki za vse kraje posneti, katerih še kolera ni dosegla.

1. Odslej ne nobene driske v nemar pušati.
2. Zoper njo, ko se začénja, nikakor ne tako imenovanih domačih zdraví se posluževati, nar menj pa taci, ktere kri razgrejejo, kakoršne smo zgorej imenovali.

3. Koj, ko začne driska opominjati, se v posteljlo vleči in se vsake jedí, razun lahke goveje župe, in vsake pijače, razun vode, zderžati.

4. Brez odloga po zdravnika poslati, kér zamore samo on po razmeri posebnih okolnost in životne postave primerno pomoč dati.

5. Nobenih očitno hvaljenih ali na prodaj ponujanih zdraví zoper kolero ne vpotrebovati, katerih mnoge so se doslej bolj škodljive kakor koristne skazale. Odsvetjajo se tedaj oestro vse take zdravila. *)

6. Zmerno jesti in piti je vselej, posebno pa o kužnih boleznih, priporočiti.

Slabo in dostikrat škodljivo pa je, svoje navadno življenje naglo premeniti in druge jedí in pijače vživati, kakor jih je kdo vaje. Ostani tedaj vsak pri svojí navadi (se vé de, če nisi razujzdano živél) in ne boji se prihodnje ali že nastane bolezní. Sploh se je varovati vsake terde, premastne jedí, slabiga polsprideniga mesá, spridenih nasoljenih rib, gob, slabo zamešeniga kruha kmalo po peki, nezreliga kisliga sadja, po katerim rada merzlíca ali driska pritisne. Posebno škodljivo je želodec preopasti, zlasti na večer.

7. Prehlajenja, posebno razgretiga života, se je skerbno varovati. Zavoljo tega je treba, se po potrebi létnega časa oblačiti in noge vedno na gorkim imeti. Pa nikar ne preveč gorko se oblačiti, kér se tako človeka preveč spotí in ravno zavoljo tega práv lahko prehladí.

8. Zmerno vživanje čistiga zraka pod milim nebam, životne, moči primerjene in človeka ne preveč oslabijoče dela ohranijo život pri moči in obvarjejo kolere kakor sploh vsake bolezní. Zdravi ljudjé, kateri imajo svoje dela

*) Če clo ni mogoče, kakiga zdravnika v roke dobiti, de je človek popolnoma zapušen zdravnikove pomoči, je treba, de ljudjé za kakošno pametno pomoč samí vedó, in od te bomo drugo pot govorili. Vredništvo.

navadno v hiši, se morajo tedaj vsaki dan kaj časa pod milim nebam sprehajati in sčasoma tudi bolj osorniga vremena privaditi. Slabotni, hiravi ljudje pa nej prosti zrak s previdnostjo uživajo; posebno se imajo osorniga, mokriga in merzluga vremena varovati.

9. Spanje je za ohranjenje in ponovljenje moči potrebno, in nič ne stori človeka k bolezni bolj nagnjeniga, kakor noči, ki jih prečuje. Pojdi tedaj vsak večer zgodej v posteljo in varuj se ponočniga rojenja in vsigara z ujdanja, katero človeka oslabi in bolehniga dela.

10. Zmerno uživanje žganih pijač se zamore samo temu pripustiti, ki jih je vaje. Nič pa ni o koleri nevarnišiga, kakor pijanost, in skušnja je pokazala, da je kolera ljudi, ki so bili pijančevanju vdani, v pijanosti naglama napadla in v malih urah skorej vse pomorila.

11. S tiš želodecam človeka boleznirajši napadejo; nasvetje se tedaj, zjutraj kaj gorkiga v-se vzeti.

12. Silno veliko je v vsaki kugiposebno pa o koleri na snažnosti ležeče. Iz skušnje se vé, da nobena bolezin takó zlo, kakor kolera, za nesnažnostjo ne gré. Posebno škodljive so v tem ožiru z ljudmi napolnjene in slabo prezračene (preluftane) prebivališa; zavoljo tega je dobro, ob času kolere v prenapolnjene prebivališa menj prebivavcov djati, ali pa če je mogoče, tako natlačene gostače čisto preseliti. Zlasti pri ubožnih ljudeh nej gosposke na to gledajo.

Slaba studenčina, zanemarjeno trebljenje gnojnih, slabi odtoki nesnažnosti, opuščeno čenje sekretov ne delajo samo poti koleri, ampak ji še zlo zlo pomagajo v njenim razširjanju.

13. Prebivališa se nar pravniši prezrakujejo, če se okna odpro in brinov les na železni lopati s plamenam vžge. Takó se sprideni zrak narberžeje iz stanic prežene.

14. Dušni pokoj je nar posebniši in nar gotovši angelj varh vsih ljudi zoper vse bolezni. Varuj se tedaj vsak jeze, hudovanja, tarnanja in strahu. Kteri se bolezni silno bojé, nej se vsiga varjejo, kar bi jim bolezin naključiti utegnilo. To se jim resno nasvetje. Pa še bolj se bodo varovali, če svoj prevelik strah in boječost s prepričanjem ob moč denejo, da je ložeje mogoče, z natančnim spolnovanjem imenovanih vodil in s pravnim življenjem bolezni oditi, kakor če se v neprenehanim strahu živí, po vsih zoperbolezinskih pomočkih roke stegajo, nenavadno strahama živí in v zapertim spridenim zraku prebiva.

V sklepu nej je še v tolažbo povedano, da kolera, kakor skušnja uči, bolj in bolj svojo moč in nevarnost zgubuje, kolikor bolj se v zmerno tople kraje pomika, in da se ta, v našim podnebju ptuja bolezin lahko odverne in odpravi, če je življenje zmerno in pametno in če se zdravniška pomoč ne zamuja.

Varite se vraž.

Na Dolenskim pride v neko vas en lenuh, ter se potika okoli in svoje bedaste marne lahkóvornim kmetam trosi, posebno pa je kvasil, da zna točo ne le odvrčati, tem več narediti, bolezni živine in ljudi bolje kot vsak zdravnik ozdravljati, in zlo vsakimu narediti, (začarati). Posebno stare babele so va-nj vse zaupanje imele. — Čujte, kaj se en dan zgodi? Kmetu ravno ta čas po nesreči ali nepazljivosti konj in en prasec krepata; to zvediti hití premedeni slepár, kakor od hudiga vés navdan, k nesrečnemu kmetu, in mu širokoustno vgovarjati jame: „Vaša žena je veša, na vas je serdita, pa vam je to nesrečo naredila! Bedasti mož vérje temu grozovitnemu besedovanju, ter zažene nad nedolžno tovaršico serditi glas. „Nak, copernice pa jez pod streho imel ne bom“, — jo začne po živinsko pretepati, in ko

od peklenskiga obseden kriči na vse gerlo: „poberi se spred oči proč od hiše, in nikdar več se mi ne prikaži, — ti si copernica, zdaj še le vém, in copernica nič družiga ne zaslušiš.“ — Odsihmal je zginil lepi mir iz hiše, kjer je bila pred ljubezen in zločnost. Od tega časa je bilo pri omenjenih zakonskih vse premenjeno, in bedasti mož tako dolgo časa v svoji nespameti in slabih mislih do svoje žene pekli, dokler ni bil imenovan goljufivec svoje zapeljivosti obdolžen, za taciga izvižan, in po zasluženji od komesije kaznovan. — Kadaj bo vunder konec neumnih vraž, ktere goljufam mavhe polnijo, ljudem pa toliko škode prizadenejo!

J. Korban, bogoslovec.

Še nekaj zastran zjedinjenja

Krajske dežele z Goriško in Istrijsko.

Posébnó Slovincem v Istrii in na Goriškem v prevdárk.

Za domorodnost in pravico vseskozi goreče vneta „Slovenija“ se v 53. listu pod nadpisom „Slovinci!“ tudi práv iskreno poteguje za zedinjenje zgorej imenovanih deželá, od kteriga so „Novice“ v 26. in 27. listu govorile. Med družimi tudi Krajsko deželo v resnici zadavajočimi rečmi svetje „Slovenija“, da naj bi iz Ljubljane deputacija šla k Cesarju in ministram na Dunaj, ki bi razjasnila samopašno prizadevanje Laške stranke in vbrnila ločitev teh deželá.

Mi poterdimo resnične besede tistiga celiga stavka; zastran deputacije iz Krajskiga pa nismo s „Slovenijo“ edinih misel.

Pervič: je z vsimi deputacijami na Krajskim silno težavna reč. Če ne grejo vsi Krajci s tako deputacijo kakor s procesijo, se bo berž tu in tam kakšin protivnik oglasil in bo zakričal: „Kdo Vas je poslal? kdo Vam je naročilo dal?“ Resnico tega skušnja uči, in — exempla sunt odiosa.

Drugič: je poklical naš deželni poglavár unidan, ko se je ta reč na ministersko povelje posvetovala, iz Ljubljane in iz več krajev Krajske dežele okoli 30 zaupnih mož skupej, in sklep tega zbora je bil: se v imenu Krajske dežele krepko potegniti za zedinjenje imenovanih deželá v eno kronovino. Ta sklep se je predložil ministerstvu na Dunaj in mi zamoremo zagotoviti, da, če to pismo ne bo nič opravilo, bi tudi deputacija nič ne dosegla. Vošila Krajske dežele so v tem pismu ministerstvu krepko in odkritoserčno razložene. Krajci smo tedaj vse storili, kar nam je storiti mogoče.

Tudi Lah so za-se storili in še delajo, svoj cilj in konec — ločitev od nas — doseči. Ali so pa Slovani na Istriškem in Goriškem kaj storili, da bi se z nami zedinili in prizadevanje Lahov vničili? Naša misel je tedej

Tretjič: da naj tudi Slovani na Istriškem in Goriškem svoje vošila oglašijo ministerstvu ali po pismu ali po deputaciji. Lah so že govorili; Krajci smo tudi že govorili, zakaj Slovani molče? Sej ni nobenemu ljudstvu prepovedano, po vstavni poti prositi in svoje vošila v imenitnih rečeh vladi razodevati. Sej tudi ni treba sovražnih besed do svojiga soseda; z rahlo besedo naj se resnica odkritoserčno pové. Nobeni narod nima pravice družiga siliti, — svobodno naj vsaki narod ravna; potem takim ne gré toliko Krajskam deputacija, kakor marveč našim bratom v Istrii in na Goriškem.

Od novih politiških gospósk. *)

Po novi vstavni vladi bojo tudi povsod nove go-

*) Pod politiški gospóskami se zapopadejo vse tiste, ki so bile dozdej: gubernium, kresije in kantonske komisarstva. — Sodniške gosposke so pa dozdej bile: apelacija, mestna in deželna sodnija (Stadt- und Landrecht) in kantonski sodniki.